

PROZA

Lela B. Njatin

Trst-Postojna

svetloba je močna, a prijetna. ne slepi in ne ostri senc. ko se ulice spuščajo, postajajo vedno bolj polne ljudi. najprej temno oblečeni domačini počasi sledijo svojo praznino pot, stopajoč v ozkem prostoru med hišami in avtomobili, parkiranimi na pločniku. nato hiše postajajo večje, na njih je vedno več napisov in med njimi hitečih tujcev, ki švigajo čez ceste, mrzlično raziskujoč trgovine v njihovih podnožjih. avtomobili so parkirani le še tu in tam in v vrenju neenotno oblečenih tujcev se domačini utopijo. hiše so visoke in s pločnikov se vzpenjajo izložbe do njihovih slemen. izložbe kakor mogočen zid zaslantajo morje, vrata v neskončnost, tuji se tu zaustavljajo, tešijo svojo slo in se vračajo, od koder so prišli.

pustim se začarati vabljivosti stvari: vse, prav vse potrebujem, da bi bilo moje življenje lepše, pasem se v neparfumiranih prodajalnah, kjer je prav vsaka stvar izpostavljena tako, kot da bi bila za mojo srečo najbolj bistvena. s sanjami o posredovanju zavesim nepremagan zid tujine, oprijemljem se drugačnosti, kot bi ne bila zgolj pomnoževanje posameznosti. čeprav izza visokih slemen prihaja klic morja: zvok valov, kriki galebov, piski ladij.

brenčanje množice me mrtviči skozi steklo. utrujena od blodenja po trebuhih hiš sedim za mizico in s prstom krožim po podstavku kozarčka, po katerem se je razlil čaj. rdečkasto rjav čaj. bel porcelan, belo-sivo-zeleno progast marmor. roza vrtnica. časopis, natisnjen na roza papirju. lesen okvir v barvi mahagonija. kontinuiteta lepote pomirja, a že me grenko zbode misel, da si jo sposojam, da se z njo lahko opijam le še hip.

srečko odloži na tla še eno nabasano vrečko iz polivinila in prise-
de: »komaj sem dobil vozovnici, upam, da je tako zaradi nakupovalne gneče.«

»pa saj nisva opazila nobenega vojaka,« odvrnem.

»opazil sem sovražne napise na hišah,« je zaskrbljen srečko.

»če nisi več žejna, bo najbolje, da odrineva.«

plačava pri točilnem pultu. ko hočeva izstopiti, naju zaustavi natakar, ki je pospravljajal mizico za mano.

»nekaj ste pozabili,« mi moli pod nos časopis.

»hvala, sem ga že prebrala,« ga zavrnem.

»nekaj ste si zapisali nanj,« me opozori s hladnim nasmehom.

»ah, nič pomembnega,« se ga poskušam znebiti.

»kako, to je vendar cela zgodba!« vzklikne presunjeno natakarkar,

»nikoli še nisem prebral tako kratke, a dobre zgodbe.«

srečko me prime pod pazduho in me hoče potegniti k vratom, vendar ga natakarkar zadrži za ramo: »prosim, ostanite. povedal vam bom zgodbo, ki bo še boljša od te.«

spustim pogled na papir: nekaj čačk, morda beseda ali dve. nenadoma me prešine: »pa saj ne znate mojega jezika! kako ste lahko prebrali, kar sem napisala?!«

»napisali ste enkratno zgodbo, zdaj pa vas prosim, da ostanete in poslušate še mojo,« vztraja.

naglo se obrnem in porinem srečka skozi vrata: »beživa!« sprva natakarkar teče za nama. beživa po stranskih ulicah in menjava smer tako naglo, da se zbojim, da ne bova našla na postajo. srh me spreleti: »on ve!« zgrabim srečka za zapestje: »ve, da morava na avtobusno postajo!« ustaviva se in ozreva. ne sledi nama več. »morda pa ne,« meni srečko, »bolje, da greva, kot da ostaneva.«

avtobus niti ni poln. zgodaj je še, trgovine bodo odprte še celo uro. vrečke tlačim pod sedeže, na gumijasto mrežo nad nama in si dve naložim še v naročje. pobrskam za potnim listom in ga trdno stisnem v pest. strahoma motrim skozi okno.

»znorel bom brez cigarete,« mi reče srečko in odide pred avtobus. ko vleče škatlico iz žepa, se še ozira na vse strani, cigareto zgrabi z zobmi, prvo vžigalico zlomi, roka s prižgano drugo mu zastane in napeto se zazre za sosednji avtobus, ki se odpravlja. obrnem glavo — ko odpelje, ne ostane za njim nihče. srečko že vleče prvi dim in njegov obraz se zdi manj zaskrbljen. s sprevodnikom, ki vstopa, se pozdravita. sprevodnik vrže pogled na uro na svoji roki in na postajno uro, pokima vozniku, ki se je znašel pred avtobusom, pokima srečku, ki hitro potegne še dim, ter se začne vzpenjati v avtobus. nenadoma se zasliši strel. »srečko!« zavpijem v grozi. izkopljem se iz vrečk, odinim prepadenega sprevodnika in planem ven. srečko leži ob kolesih z rdeče sivo luknjo sredi čela. obstopijo me vojaki.

še vedno milo poletje. zdaj je brbotanje morskih vonjav izrazitejše, približalo se je vrvenje oleandrov in tihota cipres, kiselkastost sivke in smolnatost bora, napokana zemlja, zapečeno kamenje, sluzasta begavost v sršechi travi, frlenje majhnih jat majcenih insektov — in večno razpadanje, črta, ki spaja vodo in kopno. na hribu sem in mesto je neznatno pod mano. razlekнем se po široki, okorni ograji iz kamna. zastrem si pogled z dlanjo in merim daljo, modro prostranstvo neizsanjanega. razpnem bluzo. razvežem pas. vabim sapico, da me

slano polžiše. ščegetanje vetra. kmalu postane polzeče. bodeče. vlažne blazinice. ščemenje dlake. prijetno grozeče, a neprijetno vztrajno. zasukam se. pred parom rumenih oči odrevenim. za hip poblesnejo očnjaki. ohromim pred črno zverjo. duši me surova sapa. »srečko?« izdavam.

žolte oči postanejo mehko rjave, obraz gladek, cedeče se ustnice suhe. vzame me na svoje roke in me odnese v hišo.

opazujem ga, kako dolge ure gladi svoj vzhajani trebuh pred ogledalom, kako skrbno in neučakano se pripravlja na napovedani trenutek. zaman lovim njegove prste, zaman se mu obešam okrog vratu, zaman drsim s poljubi po njegovem obrazu, zaman iščem njegov popek, zaman tiščim dlani pod njegov pas. kar je želel od mene, že ima.

pet črnih klobčičev se je prebudilo iz sna. zavedo se samote in praznine, čivkajoče kličejo. stečem po latvico mleka in se lotim omare. skriti so za njo tako, da ne morem seči ponje. začutijo mojo bližino in stegujejo razprte gobčke proti meni. omara je težka. komaj jo premikam z velikim truščem.

nenadoma ga preglasi renčanje. med podboji vrat stoji — ne srečko, pač pa črna zver, ki med zobmi drži zmrcvarjen plen. odskočim od omare. srečko me pomirjujoče poboža po licih, me nežno potisne skozi vrata in zapahne za mano.

tavam po mestu. gneča je večja kot nekaj. prerivajo se ljudje, lampinjoni in avtomobili. zdaj sem v reki praznujoče množice, ovešene z rožami, zdaj v grozdu luči v obliki cvetov, zdaj v trumi vozil, ki jih šopki tišče k tlom. vojaki ne nosijo orožja, tudi oni praznujejo. vse se steka v pristanišče. nad trgom vrtijo ognjena kolesa, spuščajo v vodo vence prižganih sveč, baklje na ladjah obljublajo, da jih bodo ponesle v nebo kot ogromne košare, natrpane s cveticami. sredi s cvetjem prekritega trga se vzpenja stolp. v njegove zlate stene so vdolbene luknje, iz katerih silijo plamenčki. visoko, na vrhu se blešči božje znamenje. s prižnice se po strmih stopnicah spušča škrlatni tekač naravnost v morje, nekam med ladje. po trgu zadoni glasba orgel iz zvočnikov. na prižnici se prikaže kardinal, okrog čela ga objema venec rož. roke sklene v molitev in trg potihne. ko ju razpre nad svojo glavo, glasba ponovno zahrumi, ladje v morju se razmaknejo in razkrijejo kip božje matere, ki ji v očesnih dupljah gorita plamena. ljudje jo vrešče zasujejo s cvetjem.

umaknem se v stransko ulico. naletim na skupino najstnikov. eden izvaja akrobacije na biciklu. drugi ga opazujejo, žvižgajo in ploskajo mu, si popravljajo svoje polizane frizure, kadijo, pljuvajo, si pripovedujejo šale, dva igrata karte na pločniku. ko grem mimo, se biciklist zažene za mano: »hej, si osamljena?«

pretvarjam se, da ga nisem slišala.

»takšna krasotica, pa sama!« »si izgubila psa?« »televizija se ji je pokvarila!« »rada bi bila prva v vrsti za jutrišnji kruh!« »imaš motor med nogami?« se mu s posmehovanjem pridružijo ostali. zaničljivo jih ošinem.

biciklist mi prepreči pot: »kje si doma? pospremimo te. skuhala nam boš čaj.«

krohota mu pritrdijo: »ha, ha, ha, ha, čaj!«

»morda bi raje mleko?« zasikam.

biciklist naglo sestopi in me zgrabi za ovratnik: »poslušaj! ta del mesta je naš. srečna boš, če boš sploh prišla domov!« drugi mi porine nož pod brado.

»kje stanuješ?« vpraša biciklist. »si sama?«

odklimam.

»krasno! spoznali bomo gospodičnine starše!« zamahne z roko drugim, naj sledijo. spotoma prižigajo ognje v smetnjakih in brcajo iz njih gorečo vsebino, da za nami ostaja plameneča sled. najprej jih vodim drugod. vendar se jim pot zazdi predolga in z nožem mi opraskajo obraz.

ko obračam ključ v vratih, zaslišim renčanje na oni strani. moji spremljevalci prepevajo in ne opazijo ničesar. odprem. črna zver me preskoči, tuleč, z razpenjenim gobcem hlasta po mladeničih, jim trga vratne žile in mesari ude, s šapami tre nosove in tilnike, s kremplji koplje v trebuhe.

v sprejemnici srečko nataka čaj. moje tete, sestrične, nečakinje so posedle po zofah in naslonjačih in resnobno srkajo. pozorno poslušajo zverinske zvoke izpred dveri, kot bi to bila simfonija, ki jo zanje igra orkester. ko se rjojenje prevesi v mlaskanje in hropenje, znosijo skodelice na servirno mizico, odlože torbice, snamejo jopice, slečejo obleke, se sezujejo in zberejo nakit. izročijo ga srečku.

»žrtvovale se bodo zate,« mi razloži srečko in me odpelje.

sorodnice mi solzne z visoko dvignjenimi rokami mahajo v pozdrav. izpod omare se kobacajo mladiči.

na hribu sem in neznansko mesto je pod mano. hiše se vzpenjajo tako, da se pod njimi pomoli skrijejo in morje je prazno ladij. mirno je in gladko, sivo kot kovina. negiben pokrov. stojim in stopala se vdirajo v ilovico. iz nje se cedi mastna voda. prestopim se. povsod ilovica. stopim na kamnito skalo. tone vanjo. hitreje in hitreje se prestopam, stečem nizdol.

odvlečem se ob obali, dokler hiše ne postanejo slabotnejše, redko posejane, spete z ribškimi mrežami in skrite v temo. mamijo me požarne stopnice, speljane okoli in okoli hiš, obrnjene zvečina na morsko stran. spravim se na njih, izpodjedanje hočem čutiti v nogah, prevedeno v tresljaje železja. ko zrem v globino, me vrtinčenje vleče vase, da v paniki zbežim proti vrhu. naletim na mladeniča, počiva-jočega na enem izmed vmesnih platojev.

»dober večer,« se mi zasmeji.

tadej vstane zaviti v odejo in se zazre v horizont. tam daleč je morje ena sama tema, meseca ni. čuti se odsev mesta, a svetloba je medla, megli obzorje. izpod odeje potegne mrtvo ribo. »greva loviti,« me povabi. s stopnic skočiva na neznamen obroč proda, ki varuje zidavo. njegova riba je ogromna. z obema dlanema ji objema glavo, s kazalcem ji razpira usta in jo moli proti valovom. sedem v vlago in naslonim glavo na kolena. v pričakovanju se svetloba bistri, dojemava gibanje morja, in zdi se nama počasnejše, zdaj že zaostaja za brzenjem lovka najinih misli. uriva oči, da prepoznajo sliko med prividi. šelestenju morja prilagajava svoj dih in mamiva iz njega prebivalce z dna. vodna gladina vztrepeče. najprej se val razbije v valove, valovi v valčke, pred najinimi očmi zabrbota stotero kril. iz vode se izluščijo večče, napihnjene, zobatih glav. z dvema zamahoma planejo k ribi in zagrižejo vanjo. tadej zakriči: »ne! tega nisem lovil!« zdrvi proč po produ.

ko ga dohitim, je v njegovih očeh srd hrepenenja: »kar mi ni bilo pokazano, bom našel sam.« začne privzdigovati kamenje in stikati pod njim.

»hčerka,« zaslišim mehko raskav glas.

»mama.«

»skočiva!«

vrže se v globoko vodo. krepko veslava, da se odtrgava obrežnim tokovom, ki vračajo, in se zlekneva, ko začutiva smer proč od obale, da naju nosi.

»ujeli so me v svoje zgodbe,« ji potožim.

»obtožili so te vohunstva.«

»želela sem jezika, ki bi bil povsem moj.«

»našli so šifre.«

»zaprli so prehode na meji.«

»je meja beseda?«